

PRVI SLOVENSKI DIABETOLOG

prof. dr. Ljudevit Merčun
(1900 – 1954)

ob 60-letnici smrti pod Storžičem

Zbrala in uredila Ana Marija Hafner

Društvo diabetikov Tržič, 2014

Založilo in izdalo:
Društvo diabetikov Tržič

Leto izdaje:
2014

Uredila:
Ana Marija Hafner

Lektorirala:
Vera Primožič

Tisk in oblikovanje:
Tiskarna Uzar d.o.o., Tržič

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Merčun L.
61(497.4):929Merčun L.

PRVI slovenski diabetolog : prof. dr. Ljudevit Merčun : (1900-1954) : ob
60-letnici smrti pod Storžičem / zbrala in uredila Ana Marija Hafner. - Tržič :
Društvo diabetikov, 2014

ISBN 978-961-92151-4-2
1. Hafner, Ana Marija 2. Merčun, Ljudevit
274387456

K A Z A L O

Uvod: Ana Marija Hafner.....	7
Pohodi – Merčunova dediščina: Peter Miklavčič.....	8
Društvo diabetikov Tržič – vir optimizma: Borut Sajovic.....	9
Podajmo si roke: Jelka Zaletel.....	10
Življenje in delo: Miha Koselj.....	12
Profesor interne medicine: Zvonka Zupanič Slavec.....	16
Spomini na pokojnika: Lucijan Furlan.....	22
Zadnje srečanje: Ana Marija Hafner.....	24
Merčunovi dnevi: Ana Marija Hafner.....	25
Utrinki s pohodov: Ana Marija Hafner.....	31
Kuharske delavnice: Ana Marija Hafner.....	32
Naši bilteni.....	34
Utrinki z delavnic.....	35
10-letnica.....	36

SEZNAM SLIK

- Stran 7 - Ana Marija Hafner
Stran 8 - Peter Miklavčič
Stran 9 - Mag. Borut Sajovic
Stran 10 - Dr. Jelka Zaletel
Stran 12 - Dr. Miha Koselj
Stran 15 - Marinar - čoln za reševanje v gorah, nagrajena slika Janka Krmelja
Stran 16 - Prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec, dr. med.
Stran 17 - Iz Merčunovega študijskega časa
Stran 18 - Stavba Interne klinike v Ljubljani iz leta 1895 in park pred njo • Portret prof. dr. Ljudevita Merčuna
Stran 19 - Kolektiv zdravnikov Interne klinike v Ljubljani • naslovnica Merčunove knjige Klinika prehrane
Stran 20 - Spominska plošča prof. Merčunu v pogorju Storžiča
Stran 21 - Družina prof. dr. Merčuna
Stran 22 - Osebe Šlajmerjevega doma v Ljubljani
Stran 24 - Janko Krmelj
Stran 25 - Pohod pod dežniki leta 2009
Stran 26 - Pred spominsko ploščo žrtvam gora pod Storžičem
Prireditve pred Domom pod Storžičem
Stran 27 - Proti plošči • Počitek na Poljani • Pred pohodom
stran 28 - Pred cerkvijo sv. Katarine v Lomu
Na Nackovi domačiji - Ogled starih kmečkih del
stran 29 - Šopek planinskih poti za diabetike - Dobitnica Anka Črnelč
Pred rekreacijskim pohodom v Lomu
stran 30 - Najmlajši udeleženci Merčunovega pohoda (2013)
Pri lipincih na ekološki kmetiji Robež
stran 31 - Orkester Glasbene šole Tržič
Merčunovi sorodniki • Okrog spominske plošče • Proti dolini • Jutranji pozdrav pred odhodom na Merčunov pohod • Zbrani ob spominski plošči spomenik žrtvam 1. tržiške čete pod Storžičem • Spominska plošča
Stran 32 - Teoretični del kuharskih delavnic
V učilnici • V kuhinji • Pri kuhanju • Klinična dietetika z desne strani Pavla in Jože Lavrinec
Stran 33 - Pred trgovino • Ostale tri slike v trgovini
Stran 34 - Kuharski priročniki
Stran 35 - Skuhali smo manj kalorične jedi • Priprave na kuhanje • Strog nadzor od strani • Posveti so nujni • Razgovor v učilnici zdravstvenega doma po obisku trgovine • Recept k sreči ni zahteven • Namazi bodo kmalu pripravljene kuhanje v AMC posodi
Stran 36 - Planšar Ladko brez planšarske obleke • Priprava za praznovanje naslednjega dne • David Ahačič • Sredi vasi Podljubelj • Tominčev slap • Pot proti planini Preval • Kolona je bila dolga
stran 37 - Proslava v Podljubeljskem gasilskem domu • Nastop kvarteta Zupan Silva Žontar - predsednica NO ZDDS • Jože Lavrinec • Pri kuhanju kosila strelžba • Priprava kanapejev z našimi namazi • Planšar Ladko

U V O D

Ana Marija Hafner

Šestdeset let je v zgodovini kratka doba, za sladkorne bolnike pa je to obdobje, ko je znanost naredila zelo veliko pri obravnavi in raziskovanju te bolezni. Vsak dan lahko vidimo napredek v spoznanjih, predvsem pa v tehnologiji, ki omogoča lažji nadzor in tudi ukrepanje.

Vendarle je nekdo to začel. To je bil v slovenskem prostoru nedvomno prof. dr. Ljudevit Merčun. Njegovo delo je prineslo marsikatero spoznanje in drugačen način obravnavanja bolezni, s tem pa je zanesljivo opravil veliko pionirsko delo. Spoznal je tudi, da je povezovanje sladkornih bolnikov pomembno, zato je dal idejo za organiziranje obolelih v društva in vzpodbujanje k delu v njih. Žal je to njegovo idejo prehitela smrt in tako je bilo prvo društvo ustanovljeno šele dve leti kasneje.

Njegova prerana smrt ga je doletela na vrhu ustvarjalne moči, ko je 20. junija 1954 umrl na poti na Storžič. Zato Društvo diabetikov Tržič ohranja spomin na ta dogodek in vsako leto organizira Merčunov dan, namenjen rekreativnim dejavnostim. V društvu izvajamo tudi kuharske delavnice z naslovom Zdrava kuhinja kot spomin na Merčunovo spoznanje, da je prehrana pomemben dejavnik pri zdravljenju bolezni. Tako smo v društvu izdali že šest biltenov z navodili in recepti iz kuharskih delavnic in prav vse smo posvetili prof. dr. Ljudevitu Merčunu. Vsako leto se tretjo soboto v juniju še posebno spomnimo nanj.

Ana Marija Hafner, predsednica Društva diabetikov Tržič

POHODI – MERČUNOVA DEDIŠČINA

Peter Miklavčič

”Merčunov pohod“ na Storžič in rekreacijski pohod v okolici Loma pod Storžičem je velik dogodek ne samo za Društvo diabetikov Tržič, temveč za celotno Zvezo društev diabetikov Slovenije. Pohodništvo je med vsemi slovenskimi društvi najpopularnejša športna aktivnost. Telesna dejavnost in sprostitvev ob druženju je zagotovo najboljša naložba za zdravo prihodnost, zato jo podpiramo in priporočamo vsem diabetikom.

Spominska 60-objetnica zadnjega pohoda dr. Ljudevita Merčuna na Storžič je lepa gesta

Društva diabetikov Tržič k ohranitvi in počastitvi spomina zdravnikovega velikega prispevka, ki ga je dal slovenskim diabetikom s svojim delom in osebnim vzgledom.

Pohod organizira zelo aktivno društvo Tržič, ki ga uspešno vodi prizadevna predsednica Ana Marija Hafner in se ga iz leta v leto udeležuje vedno več diabetikov iz vseh društev Slovenije. Pohod je postal tradicionalen in je pomemben dogodek za promocijo zdravega načina življenja, ki je še kako pomemben za diabetike.

Dr. Ljudevit Merčun bi bil danes zelo ponosen na člame iz Tržiča, ki jim uspeva organizirati ta pomemben društveno pohodniški dogodek, saj je bil velik podpornik pohodništva, ki se ga je tudi sam udeleževal in pred 60 leti preminil na pobočju Storžiča.

Vsem udeležencem iz širne Slovenije, ki se boste udeležili tega pohoda, najtoplejši pozdrav s strani Zveze z željo, da se vidimo tudi na naslednjih pohodih. Upam, da vam bo ta dogodek ostal v lepem in prijetnem spominu.

Želim vam veliko dobrega in zdravega počutja in da bi se vrnili domov polni energije in pozitivnih vtisov.

Društvu diabetikov Tržič ob tej priliki čestitke in zahvala za ves trud, ki ga vlagate za ohranitev spomina na dr. Ljudevita Merčuna.

Predsednik Zveze društev diabetikov Slovenije
Peter Miklavčič

DRUŠTVO DIABETIKOV TRŽIČ – VIR OPTIMIZMA

Mag. Borut Sajovic

Ljudje, ki jih imamo radi in se jih redno spominjamo v dobrem ter uživamo sadove njihovega dela, kljub prezgodnjemu odhodu ne umrejo nikdar.

Doktor Ljudevit Merčun nas je zapustil prav tu, v naših tržiških hribih. Mogočno, lepo, z rušjem in planinskim cvetjem posejano pobočje mogočnega Storžiča je kraj njegovega odhoda. Prav to pa, njemu v spomin in nam v zadovoljstvo, druženje, nabiranje moči in prijateljevanje, vodi naš vsakoletni korak. Hvaležni smo pionirju in izjemnemu poznavalcu sladkorne

bolezni. Na podlagi njegovih izkušenj jo lažje, optimistično premagujemo in obvladujemo.

Kot župan odlično združevalno in izobraževalno dobro delo našega društva podrobno poznam. Uspešno delo daleč presega njegov notranji pomen. Z dejavnostjo, pa naj si bo to ustanovitev diabetološke ambulante v Trziču, preventivnimi merjenji krvnih parametrov in izobraževanje, še kako pozitivno vpliva na ljudi, ki se z boleznijo še niso srečali.

Začenjamo že v osnovnih šolah s tekmovanji o poznavanju te bolezni, ki je v zadnjem času zelo v porastu tudi med mladimi, nadaljujemo z delavnicami, s predavanji, z druženji, izleti. Nič koliko publikacij, kuharskih in zdravniških nasvetov in praktičnih znanj je rezultat njihovega neutrudnega prostovoljnega dela.

Merčunov dan, vsakoletna največja tržiška prireditev, ob kateri letos izdajamo tudi publikacijo, ki jo držite v rokah, pa je pravi festival druženja in dobre volje. Rad pogledam zardele, rahlo utrujene, toda dobrovoljne in srečne pohodnike iz vse Slovenije, ki se na ta dan vračajo s pohodov in z izletov po prečudovitem podeželju naše občine. Pomislite samo, koliko čudovitih znanstev in prijateljstev se je stkalo na naših srečanjih.

Vsem hvala za sodelovanje, optimizem, druženje in dobro voljo. Ob spoznanju, da se lahko zanesemo drug na drugega, nepremostljivih ovir ni. Srečno v naslednjem desetletju.

Mag. Borut Sajovic, župan

PODAJMO SI ROKE

Jelka Zaletel

Spoštovani.

Diabetološko združenje Slovenije je mlado strokovno združenje, ki povezuje zdravnike, ki se še posebej ukvarjamo s sladkorno boleznijo. Mlado – to pomeni pet, šest let, kar je ob boku Zvezi društev diabetikov Slovenije res kratko obdobje. Tako kot otrok smo se tudi v našem združenju najprej učili hoditi. Začetni koraki so bili gotovi, kolena se nam niso šibila. Veste zakaj?

Ker nismo korakali skozi prazno sobo in begali do bližnjih sten, ampak so bile ob nas roke. Najprej roke naših seniorjev, spoštovanih starejših kolegov, ki so v vrednote združenja vgradili svoje najboljše. Roke Ministrstva za zdravje, ki so pletle skupino različnih inštitucij z namenom, da nekaj vsi skupaj naredimo glede sladkorne bolezni v Sloveniji. Previdne roke Sekcije medicinskih sester v endokrinologiji, naših cenjenih sodelavk v timu, ki so nosilke edukacije bolnikov s sladkorno boleznijo. Zadržane, a trdne roke takratnega Inštituta za varovanje zdravja. Zainteresirane roke Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Tipajoče roke Katedre za družinsko medicino, naših kolegov specialistov družinske oziroma splošne medicine. Motreče roke Lekarniške zbornice Slovenije.

Povsem prvi pa je roko našemu združenju ponudil spoštovani takratni predsednik Zveze društev diabetikov Slovenije, gospod Janko Kušar. Mislim, da je najin prvi pogovor trajal vsaj štiri ure. In zaradi te, prve roke, smo v našem združenju vedeli, da se kočija premika v pravo smer. Vse te roke se zdaj trdno prepletajo v skupini, ki ima za slogan besede "sladkorno bolezen obvladajmo skupaj". Izpolnjujemo strategijo, ki smo jo takrat, pred petimi, šestimi leti začeli zapisovati skupaj. To je Nacio-

nalni program za obvladovanje sladkorne bolezni 2010 – 2020. Zdaj drug brez drugega sploh več ne znamo. V tej skupini "za vsako težavo ena rož'ca rase". Skupaj iščemo optimalno smer in kočija je že dobila krila.

Vendar brez vas, članov Društev diabetikov in Zveze, ne gre. Samo vi za- res veste, kako lahko s sladkorno boleznijo živite v Sloveniji. Govorite o njej, na glas, da bo tudi pod Storžičem odmevalo, da smo v obvladovanju te bolezni – skupaj.

dr. Jelka Zaletel, predsednica Diabetološkega združenja Slovenije

Prof. dr. Ljudevit Merčun

ŽIVLJENJE IN DELO

Prim. mag. Miha Koselj, dr. med.

Prof. dr. Ljudevit Merčun je pričel svojo zdravniško pot v času pohoda insulinskega zdravljenja sladkorne bolezni. Insulin so odkrili leta 1921 Friderik Grant Bantig, Charles Herbert Best, John James Rickard Macleod in James Collip. Hormon so najprej imenovali isletin, kasneje so ga preimenovali v insulin. Že naslednje leto je prvi človek uspešno prejel insulin. Leta 1923 sta Best in Macleod prejela Nobelovo nagrado za odkritje insulina, kar sta spoznala kot napako in sta nagrado delila z Bestom in Collipom. To napako je Nobelova fundacija popravila šele leta 1972 in vsem štirim priznala odkritje insulina. Kar osem mesecev pred objavo članka Besta in Bantiga je romunski fiziolog Nicolae Paulescu objavil članek o hipoglikemičnem učinku ekstrakta trebušne slinavke, kar sta Best in Banting tudi omenjala v svojem članku.

Prof. dr. Ljudevit Merčun se je rodil 18. 8. 1900. v Mengšu (takrat Veliki Mengeš) materi Mariji in očetu Janezu, c.kr. orožniku v Konjicah (sedaj Slovenske Konjice). Pri krstu že naslednji dan je dobil ime Franz in Ludvik. Očeta so večkrat predstavljali po Sloveniji. Zaradi tega se je družina pogosto selila in končno naselila v Mariboru, kjer je mladi Merčun obiskoval klasično gimnazijo in leta 1919 tudi maturiral. Ker je bil zaveden Slovenec, se je med prvimi vpisal na takrat nepopolno ljubljansko medicinsko fakulteto.

Po opravljenem prvem rigorozu je nadaljeval študij medicine na Dunaju, kjer se je vpisal v zimski semester leta 1920/23 Medicinske fakultete in promoviral za doktorja vsega zdravilstva 13. 5. 1925. Mlad zdravnik se je po promociji vrnil v Maribor in se zaposlil kot pripravnik na internem oddelku mariborske splošne bolnice. 1. novembra 1926 je postal sekundarij. Načrtoval je več in je 15. avgusta 1927 prišel v Ljubljano in se zaposlil na internem oddelku Splošne bolnice. 22. septembra 1930 je postal asistent in 14. aprila 1932 primarij. V teh letih se je v inozemstvu precej izobraževal. Leta 1929 in 1930 je bil na klinikah na Dunaju in v Berlinu. Hotel je tudi spoznati zahodno medicino. Leta 1935 in 1937 je obiskal Pariz in London. Pobrigal se je za vse novosti in jih prinesel domov. Takrat se je pričel poglobljeno zanimati za metabolizem, endokrinologijo in diabetes. Po vrnitvi domov je napisal članek v Zdravstvenem vestniku *Moderno zdravljenje sladkorne bolezni*, kjer opisuje klasifikacijo, znake in vzroke sladkorne bolezni ter oblike zdravljenja. Zdravljenje sladkorne bolezni je bilo takrat predvsem dietetično. Dieti namenja kar polovico omenjenega članka. Piše tudi o insulinskem zdravljenju, ki naj se vedno uvaja v bolnici, kar je veljalo do pred nekaj leti.

Proizvodnja insulina, ki jo je prevzela leta 1922 tovarna Lilly in že naslednje leto Novo in Hoechst, je bila še nezadovoljiva. Kasneje je še več znanih tovarn začelo proizvajati insulin iz ekstrakta trebušne slinavke. Poskušali so celo izdelati peroralni insulin, kar so kmalu opustili. Pri nas je predhodnica zagrebške Plive Plibah leta 1939 pričela proizvajati insulin. Odkritelji insulina ga niso patentirali, češ da je insulin splošno dobro in naj to vsi koristijo. Tako ni bilo nobenih administrativnih ovir za proizvodnjo. V muzeju univerze v Torontu je razstavljeno pismo nekega farmacevta iz Osjeka, ki prosi Besta za insulin. Kdaj so pričeli uporabljati insulin v Sloveniji, ne vemo, najbrž kmalu po odkritju. Imamo podatek, da so insulin uporabljali leta 1928.

Prof. Merčun je kmalu spoznal, da je potrebno izobraževanje medicinskega osebja in bolnikov o sladkorni bolezni. Že pred II. svetovno vojno je organiziral več tečajev za medicinske sestre in bolničarje o dieti pri zdravljenju sladkorne bolezni, ob tem pa je napisal več skript za te tečaje. Leta 1939 je izdal v samozaložbi knjigo *Prehrana v zdravju in*

bolezni. V njej je obravnaval diete pri raznih boleznih, največ prostora je namenil dieti pri sladkorni bolezni. Na vabilo Zavoda za napredek gospodinjstva se je odzval in skupaj z dr. Božo Zajc sta napisala knjigo *Dieta za sladkorno bolne*. Knjigo je oddal v tiskarno dan pred svojo smrtjo. Njegov naslednik prim. dr. Srečko Košuta je izdal leta 1967 knjigo z enakim naslovom.

Njegovo široko obzorje, znanje medicine in organizacijsko sposobnost je spoznal njegov predstojnik Interne klinike prof. dr. Ivan Jenko, ki mu je bolj zaupal kot drugim in mu je pustil proste roke pri delu. Po drugi svetovni vojni je 1. novembra 1945 postal izredni profesor interne medicine in tesen sodelavec predstojnika prof.dr. Igorja Tavčarja. Takrat je bila navada, da so vsi predstojniki klinik in institutov napisali učbenike svoje stroke za študente medicine na ustanovljeni popolni medicinski fakulteti. Tako sta s prof. dr. Tavčarjem napisala celoten učbenik interne medicine. Prof. dr. Merčun je v letih od 1947 do 1952 napisal *Kliniko želodca in črevesja*, *Kliniko presnove*, *Kliniko endokrinih žlez*, *Kliniko pljuč* in *Kliniko prehrane*.

Ustanovil je dietetično in diabetično kuhinjo v ljubljanski bolnici. Zavzemal se je za samostojen diabetološki oddelek, kakor je videl organizacijo diabetološke službe na svojih potovanjih in izpopolnjevanjih v Nemčiji. To mu je uspelo šele takoj po drugi svetovni vojni, ko je ustanovil po nemškem vzoru najprej samostojen diabetološki oddelek na Interni kliniki in oktobra 1945 še diabetološko ambulanto, ki je bila najprej namenjena kontroli odpuščenih bolnikov, kasneje pa je prerastla v diabetološki dispanzer. Po njegovem vzoru so bile ustanovljene ambulante oz. dispanzerji za diabetike po vsej Sloveniji (najprej v Murski Soboti 1945, na Ptujju 1955, v Mariboru in Slovenj Gradcu 1956 itd). Tako je bila vsa Slovenija pokrita z diabetološkimi ustanovami.

Poleg sladkorne bolezni je raziskoval tudi prenos in etiologijo epidemičnega hepatitisa (danes hepatitis A). Udeleževal se je v celotni interni medicini, zlasti pa v endokrinologiji s posebnim poudarkom na sladkorni bolezni. Po tem delu je bil poznan tudi izven Slovenije. Bil je prvi predsednik internistične sekcije Slovenskega zdravniškega društva.

Nekaj časa je bil tudi predstojnik pediatrične in infekcijske klinike. To dolžnost je opravljal poleg svojega dela na Interni kliniki. Velik čut dolžnosti in izredna delovna vnema sta mu omogočila, da je bil kos tem zadolžitvam.

Bil je priljubljen med bolniki, ki se jim je izredno posvečal. Bil je izreden predavatelj, zato so ga cenili tudi študentje.

Njegovo zadnje delo Akutni endokrinološki primeri v praksi je izšlo v Zdravstvenam vestniku po njegovi smrti.

Umrli je 20. 6. 1954 pod vrhom Storžiča, v hribih, ki jih je zelo ljubil. Uresničil se je planinski pregovor: "Gora ga je vzela". Umrli je nepričakovano v dobi, ko je tvornost znanstvenika na višku.

Slovenija, komaj ustanovljena popolna medicinska fakulteta in bolniki so izgubili vodilnega kliničnega endokrinologa, znanstvenika, izrednega predavatelja in učitelja.

Marinar

PROFESOR INTERNE MEDICINE

na Medicinski fakulteti v Ljubljani

Ljudevit Merčun (1900 – 1954)

Prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec, dr. med.*

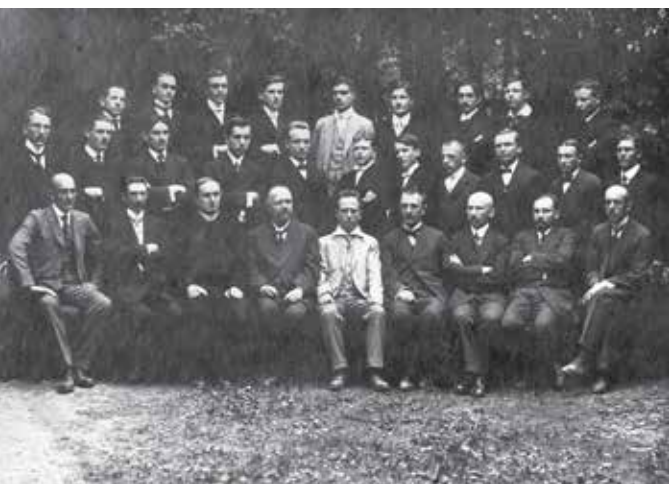
Ljudevit Merčun je opravil pionirsko delo pri preučevanju sladkorne bolezni v Sloveniji in Jugoslaviji ter ustvaril temelje sodobni diabetologiji pri nas. Zavedal se je velikega pomena vzgoje bolnika, njegovega poznavanja dietetike in potrebe po ustreznih domačih priročnikih, ki so upoštevali lokalne življenjske in prehrabene navade bolnikov ter jim ustrezno svetovali pri spremembah prehrabnih vzorcev.

Prof. Merčun je s človeško odprtostjo in z retoričnim darom osvajal sodelavce, v predavalnicah pa študente, da so globoko vpijali njegovo internistično znanje in ga kot življenjsko poslanico prenašali v zdravniški poklic. Dar pisanja in marljivost sta njegovo bogato znanje o presnovi, gastroenterologiji, endokrinologiji, diabetologiji in dietetiki ohranila številnim strokovnim in laičnim bralcem. V ljubezni do gora je spregledal zdravstveno stanje lastnega telesa in premlad za vedno ostal pod vrhom edinstvenega Storžiča.

Ljudevit Merčun se je rodil v Mengšu 18. avgusta 1900. Očetovo službeno mesto je družino odpeljalo na Štajersko, zato je klasično gimnazijo končal v Mariboru leta 1919. Ker je bil zaveden Slovenec, se je

odločil za študij doma. Bil je med prvimi študenti medicine na novoustanovljeni nepopolni Medicinski fakulteti v Ljubljani. Po opravljenem prvem rigorozu se je prepisal na dunajsko medicinsko fakulteto. Med promoviranci ga zasledimo 15. maja 1925. Mladi zdravnik se je vrnil k družini v Maribor in se kot pripravnik zaposlil na internem oddelku Splošne bolnice v Mariboru. Tam je leta 1926 postal sekundarij, nato je čutil, da si želi več znanja in novih izzivov. Dne 15. avgusta 1926 se je zaposlil na internem oddelku ljubljanske splošne bolnišnice. Po treh letih je septembra 1930 postal asistent, po sedmih letih pa septembra 1937 primarij internega oddelka. Svoje znanje je izpopolnjeval na različnih evropskih internih klinikah: v letih od 1929 do 1930 na Dunaju in v Berlinu, leta 1935 in leta 1937 pa v Parizu in Londonu. Posvetil se je predvsem endokrinologiji, boleznim presnove, med njimi še posebej sladkorni bolezni. Natančno je preučeval dietetiko. Poleg raziskav

Iz Merčunovega študijskega časa.

presnove se je ukvarjal s prenosom in vzroki akutnega epidemičnega hepatitisa. Njegov predstojnik prim. Ivan Jenko (1867–1950) je kmalu spoznal, da je zelo sposoben in predan poklicu, zato mu je puščal proste roke in tako spodbujal njegovo ustvarjalnost.

Ljudevit Merčun je pobudnik ustanovitve ambulant za sladkorne bolnike, sprva v

Ljubljani, nato po vsej Sloveniji. V ljubljanski bolnišnici je ustanovil dietetično in diabetično kuhinjo ter še pred drugo svetovno vojno prirejal tečaje za medicinske sestre, bolničarje in druge. Ker pa se je zavedal, da se znanje hitreje in uspešneje kot s predavanji širi prek objav v strokovnih revijah in knjigah, je že leta 1932 v Zdravniški vestnik

napisal članek *Moderno zdravljenje sladkorne bolezni* in v njem podal vse takratno znanje o diabetesu, njegovem zdravljenju in strokovnih načelih za zdravljenje z insulinom.

Leta 1939 je v samozaložbi objavil priročnik *Prehrana v zdravju in*

Stavba Interne klinike v Ljubljani iz leta 1895 in park pred njo.

bolezni (1939), poleg tega pa je izdal še učbenike v zbirki *Osnove interne medicine: Klinika želodca in črevesja* (1947), *Klinika presnove* (1948), *Klinika endokrinih žlez* (1948) in *Klinika pljuč* (brez tuberkuloze). Leta 1952 je izdal še *Kliniko prehrane* (1952). Posthumno je leta 1956 izš-

la njegova zadnja knjiga, katere rokopis je oddal dan pred smrtjo, *Dieta za sladkorno bolne*, za katero je spisal teoretični del, praktičnega pa je dodala dr. B. Zajc Lavrič.

Po koncu druge svetovne vojne je dr. Ljudevit Merčun ustanovil tudi oddelek za sladkorne bolnike znotraj interne klinike, t. i. sladki vrh. Nahajal se je namreč na samem vrhu stavbe internega oddelka. Po ustanovitvi popolne Medicinske fakultete leta 1945 je 1. novembra 1945 postal izredni profesor za interno medicino in desna roka novega predstojnika prof. Igorja Tavčarja. Predaval je poglavja iz endokrinologije, metabolizma in gastroenterologije. Z njim je tudi pisal druge učbenike za inter-

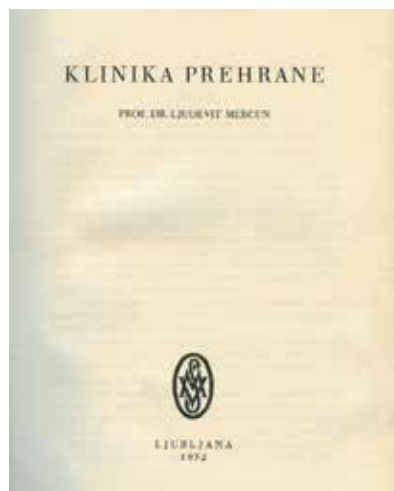

Portret prvega slovenskega diabetologa prof. dr. Ljudevita Merčuna.

no medicino. Bil je prvi predsednik Internistične sekcije Slovenskega zdravniškega društva, nekaj časa pa je bil ob rednem delu na interni kliniki tudi predstojnik pediatrične in infekcijske klinike. Študentje se ga spominjajo kot izjemno strokovno razgledanega predavatelja, človeško dobrega, očetovsko razumevajočega in predanega učitelja. Izredno radi so ga imeli tudi njegovi bolniki. Dne 20. junija 1954 je prof. Merčun v pogorju Storžiča ob prisotnosti hčere Nine podlegel infarktu. Živel je naporno stresno življenje, ki je hudo zaznamovalo njegovo venčno ožilje. Prerana smrt je prekinila izjemno us-

Kolektiv zdravnikov Interne klinike s predstojnikom akad. Igorjem Tavčarjem (v sredini), prof. Ljudevita Merčun prvi desno.

Naslovnica knjige Klinika prehrane prof. Ljudevita Merčuna iz leta 1952.

tvarjalno pot prof. Ljudevita Merčuna, prvovrstnega slovenskega internista, enega naših prvih endokrinologov in začetnika diabetologije, po katerem se je poimenovalo Društvo diabetikov Slovenije, ki so ga ustanovili oktobra 1956. Že prof. Merčun je bil z nekaterimi diabetologi pobudnik tega društva, a ni dočakal njegovega nastanka. Ob 100-letnici Merčunovega rojstva so slovenski internisti skupaj z zgodovinarji medicine in Občino Mengeš obeležili portretirančevo rojstno hišo v Mengšu s spominsko ploščo. Odkrila sta jo takratni minis-

ter za zdravje prim. Andrej Bručan in tamkajšnji župan mag. Tomaž Štebe.

Zveza društev diabetikov Slovenije in Društvo diabetikov Tržič vsako leto v mesecu juniju organizirata Merčunov spominski pohod od Doma pod Storžičem do mesta, kjer je preminil prof. Merčun. Na tem mestu so ob 50-letnici smrti leta 2004 odkrili spominsko ploščo.

Spominska plošča prof. Merčunu v pogorju Storžiča, kjer je v 54. letu starosti leta 1954 podlegel hudi srčni kapi. Leta 2004 so jo postavili tržiški diabetiki.

Prof. Merčun je živel tudi lepo družinsko življenje. Po rojstvu tretjega otroka mu je umrla žena in se je čez čas ponovno poročil. V prvem zakonu so se mu rodili trije otroci, hčerki Dagmar in Nina ter sin Janez, v drugem zakonu pa sta se mu rodila sin Andrej, ki je postal zdravnik, delal v Valdoltri in leta 1983 umrl v avtomobilski nesreči, ter hčerka Maja. Vsi otroci so se akademsko izobrazili in ob strokovnem delu spremljajo tudi klasično literaturo in glasbo.

Merčunovi kot zavedna slovenska družina niso vedno z lahkoto shajali z režimom, ki je gospodoval Slovincem. Leta 1952 je sin Janez, ki je bil zelo ambiciozen, prišel v spor z oblastjo in bil leto in pol zaprt v mariborskem zaporu, preprečeno mu je bilo šolanje v Sloveniji, zato je po zaporu končal fakulteto v Beogradu in se leta 1964 z ženo izselil v Švico. Sinov zapor je očeta hudo prizadel in ga je obiskoval v mariborskem zaporu.

Življenje in delo prof. Ljudevita Merčuna, prvega slovenskega diabetologa, je pustilo neizbrisne sledi njegovim sodelavcem, specializantom, študentom medicine in bolnikom. Ostal je vzor pokončnega zdravnika z obsežnim znanjem, pedagoškim erosom, ljubeznijo do življenja in voljo, da se razdaja ljudem okoli sebe.

Neprecenljiv je trud tržiškega društva diabetikov in njihove predane sodelavke Ane Marije Hafner, da z Merčunovimi pohodi negujejo spomin na svojega dobrotnika, ki je preminil na prelepi tržiški gori Storžič.

*Družina prof. Merčuna.
Po smrti prve žene je druga žena prevzela tri otroke
iz prvega zakona in rodila še dva otroka. Vsi so se
akademsko izobrazili.*

Osebnostne fotografije so last Merčunovih potomcev, ostale pa Inštituta za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani.

Besedilo je bilo natisnjeno v knjigi Prvi učitelji popolne medicinske fakultete v Ljubljani po letu 1945, avtorice prof. dr. Zvonke Zupanič Slavec. Izšla je pri Mohorjevi založbi Celje leta 2012.

* Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani; zvonka.slavec@gmail.com

SPOMINI NA POKOJNIKA PROF. DR. LJUDEVITA MERČUNA

Lucijan Furlan

Odločil sem se, da napišem nekaj spominov na pokojnega prof. dr. Ljudevita Merčuna. Spomini, ki sem jih še ohranil, so stari štiriinpetdeset let.

Najprej kratek opis, kako sem zbolel. Tisti čas sem bil na Tezdem pri Mariboru. Najhujša leta mojega življenja so bila prav tu in v izgnanstvu v Nemčiji. Na Tezdem sem bil v takratnem TAM-u kot vajenec. Prvi znaki diabetesa so bili velika žeja podnevi in ponoči, tako da nisem upal stati na nogah.

Osebe Štajmerjevega doma v Ljubljani z dr. Merčunom v 30. letih 20. stoletja.

Zdravnik iz TAM-a me je napotil na zdravniški pregled v mariborsko splošno bolnišnico, tam mi niso kontrolirali krvnega sladkorja, poslali so me spet na delo. Delal sem, dokler nisem padel na tla.

Prišel sem domov za štirinajst dni, a še isti dan padel v komo, tako da so me poslali v vipavsko bolnišnico, od tam pa takoj v splošno bolnišnico v Ljubljano. Sprejet sem bil na interni oddelek v tretjem nadstropju. Pozneje sem izvedel, da so to nadstropje imenovali sladko nadstropje. Tu sem prišel v prave roke, prišel sem v roke prof. dr. Ljudevita Merčuna. Bil je eden prvih diabetologov ne samo v Sloveniji, ampak v vsej takratni državi.

Kot velik strokovnjak je imel stike z bolniki kot najbolj preprost človek. Spoštovali so ga mlajši in starejši bolniki. Bil je tako priljubljen med bolniki, da ga je večina imela rajši kot svoje domače. Tako priljubljen

je bil zaradi svojega odnosa do vsakega bolnika, vsakemu je svetoval in nakazal nadaljnjo življenjsko pot. Posebno mladim bolnikom je bil ne samo zdravnik, ampak oče, takšen je moj osebni vtis. Kjerkoli te je srečal, ali na hodniku ali na stopnicah, je vedno vprašal, kako si, kako se počutiš in podobno. Nikoli ni imel take sile, da se z bolnikom ne bi ustavil in malo pokramljal. Tudi pri vsakodnevni viziti se je pri mlajših bolnikih zadržal malo dlje, to pa zaradi tega, da je dnevno obnovil napotke za bodoče življenje.

Najbolj mi je v spominu ostala zadnja vizita. To je bila vizita tistega dne, ko sem leta 1948 zapustil bolnišnico. Pri tej viziti se je ustavil pri moji postelji in mi rekel: "No, danes bo treba zapustiti našo hišo, samo še en nasvet in napotek bom dal." Dvignil je desno roko in razprl vseh pet prstov, z levo roko potipal vsak prst posebej in mi rekel: "Poglej prste, vidiš, da je vsak drugačen, prav taki smo ljudje, niti dva človeka nista enaka. S tem ti mislim povedati, da je vsak sladkorni bolnik drugačen in zato mora biti vsak bolnik tudi zdravnik zase." Tak nasvet in spomin nanj človek zelo težko pozabi.

Na koncu rečem samo to, da se takih preprostih zdravnikov, kot je bil pokojni prof. dr. Ljudevit Merčun do bolnikov, malo rodi. Hvala, gospod prof. dr. Ljudevit Merčun, v imenu vseh bolnikov, ki ste jih zdravili.

Še to: kot mlademu sladkornemu bolniku mi je vcepil disciplino diete in disciplino vbrizgavanja insulina. V svoji štiriinpetdesetletni bolezni sladkorne nisem samovoljno poskusil hrane, pripravljene s sladkorjem.

ZADNJE SREČANJE

Ana Marija Hafner

Janko Krmelj je znani trziški gorski reševalec in ljubiteljski fotograf. Večkrat pride v društveno pisarno na merjenje krvnega sladkorja. Običajno se zazre v spominsko sliko na steni in pove, da se prav dobro spomni dogodka pred šestdesetimi leti, ko sta z dobrim prijateljem Francijem Primožičem našla truplo dr. Merčuna ob skali na Storžiču.

Tisti dan sta se namenila na vrh Storžiča. Franci Primožič je takrat že bil gorski reševalec, Janko pa le pripravnik. Javila sta se v Domu pod Storžičem, da sta sporočila, v katero smer nameravata. To je zelo pomembno, saj v primeru nesreče reševalci vedo, kje naj iščejo ponesrečenca in s tem pridobijo na času. Takrat je bilo to še toliko pomembnejše, ker takratna tehnika ni omogočala tako hitrega sporočanja kot danes.

Tako sta odšla na Storžič po Žrelu, saj je to najbližja pot do vrha, naprej pa po grebenu. Kar naenkrat je Franci rekel: "Glej, tamle pa nekdo leži." Ko sva prišla do njega, je Franci poiskal dokumente, ki jih je imel dr. Merčun s seboj. Videla sta, da je bil že mrtev. Vse je kazalo, da se je prišel do tja s kranjske smeri. Ker sta imela s seboj majhno radijsko postajo, sta sporočila na Postajo milice v Trziču in naročili so jima, da morata počakati do prihoda reševalcev kar tam. Prišlo jih je osem, z njimi pa tudi dr. Robič, ki je kot vzrok smrti navedel, da je bila kap. "Kako je to, dohtarji že vedo," je še dodal.

Reševalci so imeli s seboj posebno reševalno napravo, ki so ji rekli marinar, naložili so ga in prenesli v dolino do kočice. Tja je potem pripeljal rešilec. Danes je reševanje hitrejše, saj v gorah največkrat posreduje kar helikopter.

Tako sva razgovor v društvu zaključila. Janko Krmelj je s seboj prinesel tudi dve publikaciji o Gorski reševalni službi, kjer je zabeležena smrt dr. Merčuna.

MERČUNOVI DNEVI

Ana Marija Hafner

Društvo diabetikov Tržič je bilo ustanovljeno leta 1997. Z veliko volje smo se takrat osamosvojili, saj smo prej delovali v okviru kranjskega društva. Ocenili smo, da je prišel čas, da se lahko postavimo na svoje noge in začnemo s samostojnim delovanjem. V začetku je bila dejavnost zelo skromna, glavna so bila srečanja krvnega sladkorja, na srečanja in izlete smo pa hodili kar s Škofjeločani. Že naslednje leto pa smo ugotovili, da bi bilo dobro narediti še kakšno srečanje za člane in odločili smo se, da se v juniju zberemo pri nekdanji karavli v Jelendolu na društvenem pikniku. Tega se je spomnil prvi predsednik Janez Pretnar.

Da pa ne bi ostalo samo pri druženju, smo tem srečanjem dodali še krajši pohod po bližnji okolici, kjer nas je vodil naš član Janez Primožič iz Doline. Že naslednje leto smo srečanjem dodali še srečelov. Po treh letih smo menjali lokacijo in se začeli srečevati na turistični kmetiji Špan v Lomu. Tam smo začeli po težavnosti ločevati pohode, da je bilo udeležencev čim več. Na ta srečanja pa smo vedno povabili tudi člane gorenjskih društev. Prav to so bili začetki organiziranih med društvenih pohodov, ki jih na Gorenjskem organiziramo še danes. O teh naših srečanjih smo pisali tudi v reviji Sladkorna bolezen, kar pa je opazil Jože Snoj, takratni predsednik Zveze društev diabetikov Slovenije. In začelo se je.

2002

Pobudo za 1. Merčunov pohod nam je tega leta dal Jože Snoj, ki je takrat raziskoval delo dr. Merčuna in našemu društvu predlagal, naj enega od pohodov imenuje po njem. Tako je 1. pohod potekal iz

Loma na bližnjo planino Konjščica. Na srečanje so na povabilo takratnega predsednika Marijana Bukovnika prvič prišli tudi Merčunovi sorodniki. Tako smo imeli dva pohoda in težjega smo poimenovali Merčunov pohod.

2003

To leto so se drzni pohodniki napotili s turistične kmetije Špan kar na vrh Storžiča. Vreme je bilo nad vse primerno, kljub temu pa je bil to prevelik zalogaj za večjo udeležbo. Na vrh Storžiča je odšlo sedem planincev, med njimi tudi Maja Merčun, najmlajša Merčunova hči. Obenem pa smo tudi ugotovili, da je vzpon na goro prezahteven za večji obisk in sklenili, da se bomo držali enostavnejših in manj zahtevnih poti.

2004

To leto smo naredili kar največ. Na mesto Merčunove smrti smo ob 50-letnici smrti skupaj z Zvezo društev diabetikov postavili spominsko ploščo in od takrat naprej k njej potekajo Merčunovi pohodi. Zato je predsednik Štefan Duša predlagal, da postane zbirališče pri Domu pod Storžičem. Srečanju smo dodali še kulturni program in ga naredili prijetnega. Srečali smo se tudi z vsemi štirimi Merčunovimi otroki in s številnimi drugimi sorodniki.

2005

Merčunov pohod je takrat potekal spet do spominske plošče, krajši pohodi pa do Male in Velike Poljane, kar nekaj udeležencev pa je ostalo pri koči in obiskalo bližnja spominska obeležja padlim borcem Prve tržiške čete in tržiškimi žrtvam gora.

2006

V tem letu so pohodi potekali po ustaljenem urniku. Vreme je bilo lepo, zato je bilo vzdušje nadvse prijetno. V kulturnem programu pa smo obeležili tudi 10-letnico samostojnega delovanja našega društva.

2007

V programu se ni dosti spremenilo, le preveč pohodnikov se je namenilo naenkrat proti cilju, premalo so upoštevali navodila vodnikov, zato je bilo kar precej tistih, ki so zašli. Bil pa je to najštevilčnejši Merčunov dan. Zbralo se je namreč kar 150 pohodnikov, poln avtobus je prišel iz Mežiške doline in kljub ploham je bilo vzdušje na srečanju veselo. Spoznali pa smo, da je potrebno pohode ločiti, saj je kar nekaj pohodnikov zgrešilo pot in k sreči ni bilo nobenih večjih zapletov.

2008

Tokrat smo imeli že ločena pohoda z različnima lokacijama in časoma začetka pohodov. Tako se je Merčunov pohod do spomin-ske plošče začel že ob 7.00 uri od Doma pod Storžičem, rekreacij-ski pohod pa je potekal po Lomu in se je začel ob 8.30 uri. Zbrali smo se na ploščadi gasilskega doma v Lomu in odšli po vasi. Oglledali smo si stare kmečke obrti in izvedeli pestro zgodovino cerkve v Lomu.

2009

Merčunov dan je bil zaradi slabega vremena precej drugačen in v zadnjem trenutku tudi spremenjen. Vso noč je močno deževalo in pot do spomin-ske plošče je bila za pohodnike preveč nevarna. Zato je tokrat Merčunov pohod odpadel, rekreacijska pohoda po Lomu pa sta potekala pod dežniki. Poskrbljeno pa je bilo tudi, da so na Nackovi domačiji vse ogleda naredili kar pod kozolcem. Ob vračanju proti Domu pod Storžičem so se oglasili tudi pri Janezu Slaparju, ki se je pohodnikom pridružil. V koči je bil izveden kulturni program, v njem pa je bila premierno predstavljena tudi Slaparjeva Balada o mlinarici. Takrat smo se vsi skupaj naučili zapeti pesem Storžič, ki jo prepevamo na vseh srečanjih. Sklenili smo tudi, da bomo Merčunov pohod izvedli 22. avgusta in s tem obeležili spomin na njegovo rojstvo (rojen 18. 8. 1900). Tudi takrat vreme ni bilo obetavno, saj je okrog 5.00 ure zjutraj

močno deževalo. Kljub ponovni odpovedi pohoda so se trije naši člani povzpeli do Merčunove plošče, od koder so se javili krog 10.00 ure in sporočili, da je nebo brez oblaka. Tako je bil to leto vsaj simbolično izveden Merčunov pohod.

2010

Tudi to leto smo naredili nekaj sprememb. Po opravljenih pohodih smo se zbrali v Tržiču v Restavraciji Raj in tam imeli kosilo. Pred tem smo podelili tudi priznanja in nagrade kar desetim našim članom, ki so uspešno opravili pohode v akciji Šopek planinskih poti za sladkorne bolnike. Diplome in nahrbtnike so dobili vsi, najuspešnejši Anka Črnelč in Mirka Močnik pa še pohodne palice.

2011

Tokrat je potekal že deseti Merčunov dan. Vse je bilo dobro pripravljeno in nismo beležili posebnosti. Kot običajno nas je pred kosilom pozdravil župan v svoji kuharski opravi, saj je pripravljaj tržiške bržole za tekmovanje na bližnji tržnici.

2012

Letošnji Merčunov dan smo obeležili še z enim pomembnim dogodkom, saj smo v društvu praznovali 15 let samostojnega delovanja. Pohodi so potekali po običajnem redu, Merčunov pohod je bil izveden brez zapletov,

pohod po Lomu pa je bil zelo množičen, saj se ga je udeležilo kar 90 pohodnikov. Med drugim so si ogledali zanimivo proizvodnjo sekancev in Odričarjevi so pohodnike prav lepo sprejeli. Obiskali so Janeza Slaparja, ki jim je pokazal svoje zbirke, pohodniki pa ga dobro poznajo, saj se vsako leto srečajo z njegovimi pesmimi in zanimivim pripovedovanjem.

2013

Ta Merčunov dan je potekal zelo zanimivo, saj je bil spet množično obiskan. Tokrat smo gostili udeležence iz različnih krajev in z zadoljstvom smo na Merčunovem pohodu pozdravili predstavnike Novo Nordiska, na rekreativnem pohodu po Lomu pa diabetike iz Slovenj Gradca. Na pohodu po Lomu smo obiskali tudi ekološko kmetijo Robež, kjer smo si ogledali nastop lipicancev, kar je bilo svojevrstno presenečenje.

Na vseh Merčunovih dnevih do sedaj pa so vedno sodelovali tudi Merčunovi sorodniki. Njihov prispevek k uspešni izvedbi je precejšen. Vedno se udeležijo Merčunovega pohoda do spominjske plošče. Ravno tako nas obišče tudi Jože Snoj, ki se pohodov ne more udeležiti, vsako leto pa nas pozdravi in nas vzpodbuja. Vse to nam veliko pomeni.

UTRINKI S POHODOV

KUHARSKÉ DELAVNICE

Ana Marija Hafner

V oktobru 2003 smo prvič izvedli kuharsko delavnico in lani v jeseni je poteklo natanko 10 let od tega dogodka. V vseh teh letih smo vsako leto izvajali osnovne delavnice, tudi več na leto, poleg tega pa še krajše, ki so bile izrazito tematske.

Osnovna delavnica traja 12 ur, to so tri srečanja po 4 ure v učilnici za gospodinjski pouk v Osnovni šoli Bistrica. Vsako srečanje ima v uvodu teoretično predavanje, nato sledijo napotki za delo, razdelimo recepte in kuhanje se lahko začne. Na koncu vse jedi postrežemo in pokomentiramo.

Poleg osnovne delavnice pa je bilo izvedenih še precej tematskih, ki so trajale le po 4 ure. Te so bile:

- **zdrav namaz za zajtrk**
- **peka kruha**
- **nakupovanje živil**

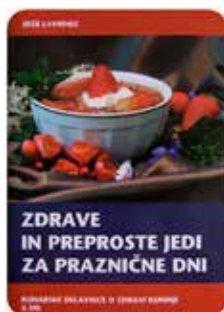
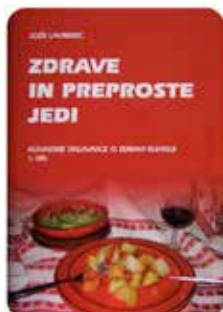

- **jagodičevje**
- **zdrav sendvič**
- **zdrav piknik**

Vse delavnice je vsebinsko pripravil in jih izvedel klinični dietetik Jože Lavrinec. V vseh delavnicah je nastalo veliko pisnega materiala, teorije in receptov, zato smo se odločili, da bomo vsebino osnovne delavnice izdali v knjižni obliki. Ker pa nam je takrat prišla v roke tudi fotokopija naslovne strani Merčunove brošure Prehrana v zdravju in boleznih, smo vse naše biltene namenili ohranjanju spomina nanj.

NAŠI BILTENI

Prvi bilten je izšel leta 2006, nato pa so sledile še izdaje v letih 2007, 2009, 2011, 2012 in 2013. Od tretje številke naprej so bilteni vsebinsko namenjeni določeni temi, zato so po obsegu manjši. Zadnji bilten z naslovom Kruhi in namazi je bil izdan ravno ob praznovanju 10-letnice kuharskih delavnic v septembru 2013.

UTRINKI Z DELAVNIC

10 - LETNICA

10 - LETNICA

D O N A T O R J I

Zveza društev diabetikov Slovenije

Občina Tržič

MED TRUST Ljubljana

ROCHE Ljubljana

VPD Bled

Zaloker&Zaloker

ARC Kranj

UNION Ljubljana

Programi in delovanje sofinancira FIHO.

Stališča organizacije ne izražajo stališč FIHO.